

**Związek
Zawodowy
Twórców
Dubbingu**

Warszawa, dnia 31 maja 2024 roku

Stowarzyszenie Filmowców Polskich

Związek Autorów i Producentów Audiowizualnych

ul. Żelazna 28/30

00-832 Warszawa

NIP: 525-12-88-627

Wnioskodawcy:

Związek Zawodowy Twórców Dubbingu

Wniosek o ochronę praw autorskich wraz z wnioskiem o pośrednictwo

Działając w imieniu Sekcji Reżyserskiej naszego związku wnosimy o objęcie ochroną praw autorskich i praw pokrewnych reżyserów dubbingów, nadto objęcie pośrednictwem przez niniejszą organizację zbiorowego zarządzania prawami autorskimi i pokrewnymi (dalej: „OZZ”) sprawy o przyznanie na rzecz reżyserów dubbingu tantiem, należnych z tytułu eksploatacji współtworzonych przez nas utworów audiowizualnych jako całości.

Stowarzyszenie Filmowców Polskich- Związek Autorów i Producentów Audiowizualnych jako organizacja zbiorowego zarządzania, której statutowym celem jest ochrona praw autorskich i pokrewnych twórców filmowych jest właściwa, celem rozpatrzenia przedmiotowych wniosków.

Mając na uwadze fakt, iż po dziś dzień nasza partycypacja w zyskach współtworzonych przez nas utworów nie jest uregulowana, wnoszę o pilne rozpoznanie sprawy.

Uzasadnienie

Z niniejszym pismem występujemy w imieniu Sekcji Reżyserskiej Związku Zawodowego Twórców Dubbingu.

W obecnym stanie prawnym praca reżysera dubbingu nie jest uregulowana wprost, co w konsekwencji przysparza nam wiele obaw oraz niedogodności. Jedną z nich stanowi brak zapewnienia ochrony naszych praw autorskich jako współtwórców utworu audiowizualnego przez stosowny OZZ. Powyższe wpływa również na fakt, iż nie partycypujemy w zyskach utworu poprzez wypłatę honorarium autorskiego. Powyższy stan rzeczy jest bezprawny oraz nad wyraz nieakceptowalny przez całe środowisko współtwórców produkcji dubbingowych.

Należy mieć na uwadze, że jednym z podstawowych uprawnień twórców na gruncie prawa autorskiego jest prawo do wynagrodzenia za korzystanie z utworu. Uprawnienie to wynika bezpośrednio z treści art. 17 Ustawy o prawie autorskim i prawach pokrewnych. Natomiast, w przypadku utworów audiowizualnych ustawa przewiduje także dodatkowe wynagrodzenie, przysługujące współtwórcom tego utworu oraz artystom wykonawcom za wyświetlanie utworu w kinach, najem egzemplarzy utworu oraz ich publiczne odtwarzanie, nadawanie utworu w telewizji lub poprzez inne środki publicznego udostępniania utworów, a także za reprodukcję utworu na egzemplarzu przeznaczonym do własnego użytku osobistego. Prawo do dodatkowego wynagrodzenia oraz sposób jego wypłaty wynikają z treści art. 70 Ustawy o prawie autorskim i prawach pokrewnych.

Obecnie **katalog** osób, które mogą uzyskać dodatkowe wynagrodzenie na zasadach określonych w tym artykule, jest **otwarty**. Oznacza to, że każda osoba, która wniosła twórczy wkład w powstanie utworu audiowizualnego, może domagać się wypłaty tantiem. Nie zawsze jednak tak było. Treść art. 70 ustawy została zmieniona w 2007 roku, w wyniku wyroku Trybunału Konstytucyjnego stwierdzającego niekonstytucyjność jego postanowień. Trybunał Konstytucyjny uznał jednak, że takie kategoryczne ograniczenie kręgu osób uprawnionych do wynagrodzenia nie ma żadnego racjonalnego uzasadnienia. Trybunałowi nie udało się

odnaleźć żadnego wspólnego dla tych osób współczynnika, który uzasadniałby różnicowanie praw podmiotów o generalnie podobnej sytuacji prawnej (wszyscy byli współautorami utworu).

W wyroku tym Trybunał słusznie wskazał, że "w istocie o tym, czy wkład konkretnej osoby w proces produkcji dzieła audiowizualnego jest rezultatem twórczości, a tym samym, czy tę osobę należy zaliczyć do grona współtwórców tego dzieła, decydują w ostatniej instancji okoliczności konkretnego przypadku". **Zrezygnowano zatem z enumeratywnego wyliczenia tylko określonych kategorii twórców uprawnionych do dodatkowego wynagrodzenia, a tym samym z dyskryminacji jednych współtwórców wobec pozostałych.**

W aktualnym stanie prawnym prawo do wynagrodzenia dodatkowego, w świetle art. 70 ust. 2(1) PrAut, przysługuje współtwórcom utworu audiowizualnego oraz artystom wykonawcom. Ustawodawca nie określa, kim są wskazane podmioty, odsyła tym samym do wykładni przepisów art. 69 oraz 85 PrAut. Uprawnionymi są zatem osoby, które wniosły **wkład twórczy** w powstanie utworu audiowizualnego oraz osoby, które przyczyniły się w sposób twórczy do powstania artystycznego wykonania – kreacji aktorskiej. Ustawodawca przyznał prawo do dodatkowego wynagrodzenia **wszystkim twórcom filmowym oraz artystom wykonawcom**. Zaletą tego rozwiązania jest niewątpliwie wzmocnienie pozycji prawnej wskazanych podmiotów. Uzyskały one na podstawie komentowanego przepisu konkretne uprawnienie o charakterze majątkowym i nie muszą liczyć jedynie na możliwość wynegocjowania dodatkowego wynagrodzenia w toku negocjowania umowy o produkcję audiowizualną.

Artykuł 69 Prawa autorskiego i praw pokrewnych odnosi się do kwestii wyróżnienia współautorów utworu audiowizualnego. Nadmienić należy, że w przepisach prawa autorskiego nie zawarto definicji tego rodzaju utworu, znalazł się on jednak w wyliczeniu w art. 1 PrAut. W odniesieniu do dzieł audiowizualnych w pełni zastosowanie mają ogólne zasady związane z określaniem statusu osób zaangażowanych w proces ich powstawania jako współtwórców. Jednakże z uwagi na specyfikę etapów kreacji utworów audiowizualnych wskazane było wyszczególnienie osób, które wnoszą twórczy wkład w powstanie utworu, a mianowicie: **reżysera**, operatora obrazu, twórcy adaptacji utworu literackiego, twórcy stworzonych dla utworu audiowizualnego utworów muzycznych lub słowno-muzycznych oraz twórcy scenariusza. Wyliczenie to ma charakter wyłącznie przykładowy, o czym świadczy zwrot "w szczególności" odnoszący się do wymienionych następnie współautorów. Trzeba mieć bowiem na uwadze zorganizowany proces tworzenia dzieł audiowizualnych,

gdzie w grę wchodzić może aktywność wielu osób, która jest zróżnicowana zarówno pod kątem momentu "włączenia się" do swoistego cyklu produkcji, jak i wpływu na ostateczny kształt utworu. W każdej sytuacji niezbędne będzie jednak wniesienie "wkładu twórczego" w powstanie samego utworu audiowizualnego, co wyklucza uznanie za taki wkład czynności związanych z zapewnieniem efektywnej współpracy pomiędzy podmiotami zaangażowanymi w proces twórczy, działań podyktowanych względami organizacyjnymi, promocyjnymi czy reklamowymi.

Na gruncie obecnego stanu prawnego interesy współtwórców filmu są zabezpieczone ustawowo. Ochroną objęci są twórcy nie tylko poszczególnych utworów stanowiących odrębny od filmu byt artystyczny, takich jak muzyka, ale także takich, które będąc częścią filmu nie dają się od niego wyodrębnić, np. montaż.

Reżyser dubbingu w świetle obowiązującej Ustawy o prawach autorskich i prawach pokrewnych zasługuje na miano współtwórcy powstałego utworu, tym samym należna jest wypłata tantiem na jego rzecz.

Rola reżysera w powstawaniu utworu audiowizualnego jest wiodąca. Działalność reżysera w toku procesu powstawania dzieła jest wszechstronna, a jego indywidualność wywiera wpływ niemal na wszystkie czynności artystyczne. Nie chodzi bynajmniej jedynie o współpracę z aktorami, lecz interakcje zachodzące pomiędzy reżyserem, a innymi osobami zaangażowanymi w powstawanie dzieła, mającymi na celu stworzenie spójnej pod względem artystycznym całości. W produkcji audiowizualnej odciska się niewątpliwie "piętno" jego stylu twórczości. Analizując znaczenie reżysera, należy podkreślić, że film nie jest tożsamy ze scenariuszem, nawet jeśli został on sporządzony bardzo dokładnie. Wizja artystyczna reżysera, dostrzegalna w kolejnych produkcjach audiowizualnych, staje się wręcz swoistą "wizytówką" czy też "rekomendacją" zachęcającą do zapoznania się z kolejnymi utworami. Nie sposób wyobrazić sobie więc pominięcia reżysera wśród osób wnoszących "wkład twórczy" w powstawanie tego rodzaju utworu.

Mając na uwadze fakt, iż ustawodawca w art. 69 Ustawy prawo autorskie i prawa pokrewne posłużył się określeniem „reżyser”, nie rozróżniając tym samym niniejszej profesji na reżysera filmowego, reklamowego czy dubbingu, należy wywieść, że niniejszy przepis ma także zastosowanie do nas jako do reżyserów dubbingu. Bowiem nasz wkład twórczy w utwór jest niezaprzeczalny.

Reżyser dubbingu tworzy całkowicie nową ścieżkę dialogową filmu, przez co staje się twórcą polskiej wersji językowej utworu audiowizualnego obcojęzycznego. Reżyser dubbingu jest odpowiedzialny za każdy etap powstawania takiej produkcji. Pierwszym etapem naszej pracy jest zapoznanie się z gatunkiem oraz treścią filmu w oryginalnym brzmieniu, i rozczytanie jego dramaturgi. Następnie, rozpoczynamy pracę nad przygotowaniem polskiej obsady, często wybór nazwisk do głównych ról odbywa się po castingu. Taki casting jest „castingiem zamkniętym”- reżyser proponuje nagranie prób głosu trzem aktorom/ aktorkom, spośród których wybiera jednego/ jedną. Wszystkie pozostałe role w filmie dubbingowanym są obsadzone przez reżysera dubbingu. Po przetłumaczeniu tekstu przystępujemy do nagrań w studiu, co stanowi kolejny etap naszego wkładu w proces tworzenia utworu.

Nasza praca jest żmudna, nagrywamy kilka do kilkunastu wersji jednego zdania, bądź fragmentu dialogu. W studiu pracujemy z każdym aktorem osobno, nie nagrywamy scen chronologicznie. Od naszej pracy i wrażliwości zależy, czy nowe dialogi w filmie będą stanowiły spójną całość, ponieważ układamy je z małych fragmentów, mając na uwadze ich płynność, sens i strukturę całego utworu. Zwracamy uwagę na każdy detal związany z interpretacją tekstu, i samym tekstem. Akceptujemy, bądź nie, użyte przez tłumacza zwroty, z perspektywy obyczajowo- kulturowej i dostosowujemy je do wrażliwości polskiego odbiorcy. Poprawiamy je ze względu na ich logikę, bądź w celu uzyskania lepszej synchronizacji dźwięku z obrazem.

Z aktorem omawiamy jego postać i jej rolę w filmie. Obecnie aktorzy, nie mogą przed nagraniami przeczytać scenariusza, nie mogą też obejrzeć oryginalnego dzieła, dlatego prowadzenie aktora i praca z nim podczas nagrań jest szczególnie ważna. Wypracowujemy i decydujemy o użyciu przez aktora odpowiedniej prozodii- czyli o głośności, tempie mówienia, rozłożeniu akcentów w przetłumaczonym tekście, dynamice, rytmie wypowiedzi, pauzach, intonacji, iloczasiu, a także o wysokości i barwie głosu, co jest niezbędne dla zrozumienia przekazu, a także emocji postaci filmu, który pierwotnie powstał w obcym języku. Z reżyserem dźwięku decydujemy o wyborze wersji. Na koniec, po nagraniu całości, uczestniczymy w kolaudacji filmu. Uwzględniamy ewentualne uwagi klienta.

Utwór audiowizualny jest utworem, na który składa się dźwięk i obraz, i w konsekwencji należy uznać za jego twórców artystów, którzy posługują się dźwiękiem i obrazem jako tworzywem, czyli: reżysera, reżysera dźwięku, operatora obrazu i montażystę, a w przypadku opracowania polskiej wersji językowej utworu audiowizualnego reżysera dubbingu.

Nie ulega wątpliwości, iż wkład reżysera dubbingu w proces tworzenia dzieła audiowizualnego jest rezultatem twórczości. Praca reżysera dubbingu nie nosi znamion technicznych czy odtwórczych funkcji. Reżyser dubbingu przekształca dzieło obcojęzyczne w dzieło w języku polskim pod względem dramaturgii, gry aktorskiej i języka, ponieważ adaptacja na język polski nie polega jedynie na stworzeniu prostego tłumaczenia istniejącego wcześniej utworu, a raczej na zrozumieniu i przełożeniu różnic kulturowych i obyczajowych, w których powstał oryginał oraz umiejętności dostosowania utworu dla polskiego widza. Mając na uwadze powyższą argumentację, niezbędną przesłankę „twórczości” do zaliczenia nas do grona „współtwórców” należy uznać za spełnioną.

Ograniczając uprawnienia współtwórców filmu na rzecz producenta, ustawodawca wprowadził w art. 70 ust. 21 PrAut – dla pewnej równowagi – ustawowe, dodatkowe wynagrodzenie, na jakie ci ostatni mogą liczyć, w związku z określonymi sposobami korzystania z utworu audiowizualnego. Wynagrodzenie to jest niezależne od wynagrodzenia, jakie dany współtwórca otrzymał na podstawie umowy o stworzenie utworu/wkładu do filmu oraz za przekazanie praw do tego wkładu – jeśli takie wynagrodzenie w umowie zostało przewidziane. Jest ono niezbywalne, nie podlega egzekucji i nie można się go zrzec.

Omawiany przepis przewiduje jeden z nielicznych przypadków przymusowego pośrednictwa organizacji zbiorowego zarządzania prawami autorskimi i pokrewnymi. Wprawdzie mowa tu jest wyłącznie o pośrednictwie w "wypłacaniu" wynagrodzenia przez korzystającego, ale jest rzeczą oczywistą, że wypłacanie to musi zostać poprzedzone ustaleniem przez te organizacje, we właściwym trybie, wysokości i formuły pobierania tego wynagrodzenia, a następnie jego repartycji pomiędzy uprawnionych.

W konsekwencji wystąpienie do Państwa z przedmiotowym pismem jest koniecznością.

Produkcje dubbingowe powinno się traktować jak artystyczne wykonanie. Ta instytucja, ustanowiona w art. 85 ustawy o prawie autorskim, zakłada jego pełną ochronę prawną „niezależnie od jego wartości, przeznaczenia i sposobu wyrażenia”. Z przepisu dowiadujemy się również, że artystycznym wykonaniem są w szczególności „działania aktorów, recytatorów, dyrygentów, instrumentalistów, wokalistów, tancerzy i mimów **oraz innych osób w sposób twórczy przyczyniających się do powstania wykonania**”. Dodatkowo, realizacja każdego projektu dubbingowego to wspólna praca 5 pionów produkcyjnych, w tym przede wszystkim pionu reżyserskiego. Cały proces wymaga wysokiej „kreatywności, talentu,

wiedzy, warsztatu oraz wyspecjalizowania technicznego, których nie są w stanie zastąpić amatorzy ani maszyny. Bez powyższych nie powstałyby wybitne polskie wersje językowe z bliższej i dalszej przeszłości oraz pojęcie polskiej sztuki dubbingu, a widzowie nie mieliby dostępu do optymalnych wersji językowych zagranicznych produkcji audiowizualnych.

Ponadto, prawo autorskie nie służy do oceniania czy wartościowania dzieł artystycznych, lecz skupia się na zapobieganiu przypadkom nielegalnego korzystania z cudzej pracy artystycznej. Produkcje dubbingowane są dla OZZ źródłem wymiernego dochodu w postaci tantiem, w których my jako współtwórcy mamy prawo uczestniczyć.

W tym miejscu warto, wskazać, iż filmy dubbingowe cieszą się ogromną popularnością wśród widzów w Polsce. W 2023 tylko w kinach pojawiło się 59 tytułów produkcji w polskiej wersji językowej. Powyższe przekłada się na sukces finansowy współtworzonych przez nas produkcji, które generują nad wyraz duży zysk. Przełożenie oryginalnego tekstu na polskie realia prawie zawsze wychodzi na korzyść dla całej produkcji. Twórcy kultowych utworów np. Shrek, Madagaskar, MCU, - nawiązują w dialogach wprost do polskich filmów, polskich zwrotów i kultury, co przekłada się na dobry odbiór wśród widzów. Mając na uwadze fakt, iż rocznie tworzymy średnio 40- 60 filmów dubbingowych, rozsądnym jest objęcie naszych praw autorskich ochroną przez Państwa OZZ oraz umożliwienie nam partycypacji w zyskach z naszej pracy.

Stosownie do wyroku Sądu Apelacyjnego w Warszawie - V Wydział Cywilny z dnia 6 listopada 2018 r., sygn. akt V ACa 664/17, tytuł do dochodzenia tantiem audiowizualnych ma swoją podstawę w art. 70 ust. 2 1 ustawy o prawie autorskim i prawach pokrewnych i przysługuje współtwórcom utworu. Jest to wynagrodzenie dodatkowe, przyznane niezależnie od wynagrodzenia, które przysługuje twórcy w związku z prawem bezwzględny wynikającym ze stworzenia utworu (art. 17 ustawy). Nie stanowi ekwiwalentu licencji na korzystanie i nie wynika z umowy, lecz z ustawy.

Sąd Najwyższy uchwałą z dnia 15 marca 2018 r., sygn. akt III CZP 105/17, wskazał, iż twórca danego rodzaju utworu audiowizualnego może dochodzić od właściwej organizacji zbiorowego zarządzania zapłaty wynagrodzenia przewidzianego w art. 70 ust. 21 pkt 3 ustawy z 4.02.1994 r. o prawie autorskim i prawach pokrewnych (t.j. Dz.U. z 2017 r. poz. 880) także wtedy, gdy przyjęte uchwałą tej organizacji zasady repartycji nie przewidują wynagrodzenia za ten rodzaj utworów audiowizualnych.

Każdy podmiot wykorzystujący utwory audiowizualne jest zobowiązany do uiszczania za to wykorzystanie opłat. Są nimi tantiemy przekazywane uprawnionym za pośrednictwem właściwej organizacji zbiorowego zarządzania (OZZ). Taką organizacją w przedmiotowej sprawie jest ZAPA.

Niewątpliwy jest nasz wkład twórczy w utwór audiowizualny, jednakże polskie ustawodawstwo nie dotrzymuje tempa dynamicznym zmianom w świecie kultury w tym w świecie kinematograficznym, tym samym należy „wypełnić” zaistniałą lukę prawną poprzez objęcie naszych praw ochroną.

Mając na uwadze powyższe, wnosimy o objęcie ochroną praw autorskich reżyserów dubbingu oraz pośrednictwo w sprawie o przyznanie na ich rzecz tantiem należnych z tytułu eksploatacji współtworzonych przez reżyserów dubbingu utworów audiowizualnych jako całości.

Z poważaniem

Związek Zawodowy Twórców Dubbingu